

emine bozuna

8 Satır 70^{is}
gerisi 75 kâat

35/72

AMEL-İ SÂLİH

24/6

Mahir İZ

Muhakkıkın-i ulemânın nazar-ı
intikadına hürmetle arz olunur.

Cenâb-ı hak, Kur'ân-ı Azîmüşşânı, bütün insanların iki cihan saâdeti için efendimiz Hz. Muhammed'e (S.A.) inzal buyurmuştur.

Bütün canlılar gibi insanlar da toplu bir halde yaşarlar, bu fitrî bir zarûettir. Binâenaleyh din, cemiyet dinidir. Tek tek fertlerin olgunluğu, kemâli, gâye itibâriyle cemiyet içindir. Cemiyetden kendini ayırıp, ma'mûreden uzak, dağbaşlarına çekilen veya şehir içinde halk arasına girmemek için uzlette kalan zâhidler, mânevî mes'ûliyetten kendilerini kurtaramazlar. Çünkü bir insanın kendi nefsinin mes'ûliyetten kurtarabilmesi, başkasının elinden tutmasıyla mümkündür.

Bir cemiyette herkes için daima başkası vardır. Bu iman prensibini başa geçirmeden, hak nazarında mes'ûliyetten kurtulmağa imkân yoktur.

İnsan, daha dünyaya gelirken iki başkasının sayesinde vücud buluyor; biri baba diğeri ana ve bunun içindir ki ömrü boyunca bu iki varlığa minnet borcunu ödemekle mükelleftir; hem de uf demeden.

İşte doğarken başlayan bu şükran ve minnet borcu, büyüdükçe sütçüye, ekmekçiye, sebzeçiye, manava, kunduracıya, terziye ve diğeri bütün beşerî ihtiyaçlarını temin ettiği başkalarına yani bütün cemiyete karşı hayat boyunca devam eder. Başkaları için de kendisi aynı durumdadır. O halde insan kendisi için olduğu kadar başkaları içindir de.

Dînin, cemiyeti hedef tuttuğu bütün din müesseselerini şöyle bir gözden geçirmekle meydana çıkar.

Şeâir-i islâmdan dinin direği olan namazdan başlayalım. Milyonlarca mü'min günün beş vaktinde kibleye yönelirler, Hakk'ın kendilerine farz kıldığı emri yerine getirerek mazhar oldukları sayısız nimetlere karşı

şükran borcunu ödemeye çalışırlar. Bu ibâdetin Câmilerde birarada yapılmasının vâcib derecesinde müekked bir sünnet olduğu Fahr-i Kâinâtın hasta hâlinde mescide gidip Hz. Ebu Bekir'e iktidâ etmesinden de müstebân olur.

Cemaatten gaye nedir? Niçin yalnız başına kılmaktan 27 kat daha sevabı vardır, buyurulmuş, bu hususa neden ehemmiyet verilmiş; çünkü cemaatten gaye: Bir semtte bulunan mü'minlerin beş vakitte, zarûret halinde hiç olmazsa günün bir iki vaktinde bir araya gelmesi, birbirinin ahvâlinden haberdar olması, herhangi bir sıkıntısı mevcutsa elbirliğiyle giderilmesi, hastası varsa yardımına koşulması içindir. Cemâate gelemiyenlerin mutlaka meşrû bir mazereti olduğu göz önüne alınarak evine gidip yoklamak ve müşkilini gidermek içindir. Bu gün bu gâye kaybolmuş, yalnız şahsî sevap kazanılmak endişesi hâkim olmuştur.

Şu düsturu kat'i ve yakîn bir tarzda mânevî hayat prensibi olarak belirtmek gerektir ki bir mü'minin herhangi bir sevaba nâil olabilmesi, evleviyet ve efdaliyyetle başkasına yaptığı yardımla mümkündür. Cemâate yetişmek için evinden çıkan biri komşusundan gelen bir iniltiyi işitince işi anlamak için kapısını çalmak, cemaate yetişmekten daha efdaldır. İsterse vardığı netice bir yardıma ihtiyaç hissetmemiş bulunsun yine sevap kazanır. Hem bir günün beş vaktini cemaatle kılmaktan daha üstün bir sevaptır. Bir amel-i sâlihtir. Bu esas iyice anlaşılmadıkça yapılan ameller avâmın zühdü gibi boşa gider. Çünkü bütün muâmelâtta olduğu gibi her türlü ibâdetde de efdal ve ercah maslahat-ı âmmedir.

Ramazan orucunda durum yine böyledir. Bütün müslümanlar oruçlarını aynı ayda tutarlar ve terâvihi de toplu olarak kılarlar.

Oruçtan gâye, nefsin tehzibidir. Açları ve yoksulları düşündürmeye âmil olması, başkası bir sıcak çorba bulamazken en az dört türlü yemek yiyemeyeceğini düşünmesi ve ihtiyaç erbâbını aramaya koyulması içindir. Yoksa yapılageldiği gibi nefis taamları hazırlatıp, güzel sesli hâfız-ı Kur'ânları dinlemek için câmie koşmak insanı mes'uliyetden kurtaramaz. Mahallesindeki fakir veya kendisine haber verilen ihtiyaç sahibinin karnı doymadan başkasına yardım kudreti olan bir mü'min tuttuğu orucun sevabına nâil olamaz. Farzı işkât edip etmediğini ise Allah bilir.

Hac müessesesi de böyledir. Hac, üzerine farz olmuş bütün müslümanları aynı ayın aynı günlerinde bir araya toplar. Dünyanın dört bir tarafından Kâbe-i Muazzamaya akın eden huccâc, saltanat-ı Tekbîr ile gâşyolurlar. Bu mânevî vecdle beraber birbirlerinden pekçok şeyler öğrenirler.

Hactan gaye: Birbirinden uzak ülkelerde bulunan mü'minlerin durumlarını öğrenmek, milletçe karşılıklı ne gibi yardımlar yapılabileceğini incelemek, millet ve devlet olarak kuvvetlenebilmenin mütehasıs iktisatçılarla karşılıklı müzakere ve müşâveresini yapmak içindir. Bu farıza

her sene üzerine hac terettüp eden nisab sahiplerine âiddir. Yâni her yıl başka başka kimseler bu büyük irtibatı teminle mükelleftir.

Tetavvu' yani nafile hacca gelince: Bu bütün bütün yanlış anlaşıl-mış bir ibâdetdir. Bu gün tetavvu' haccını ancak Mekke-i Mükerreremin yerli halkıyla mücâvir olarak orada yerleşmiş kimseler yapabilir. Onun dışında aktâr-ı islâmiyyeden hiç kimse tetavvu' haccına gidemez. Çünkü üzerine farz olmadığı halde sırf kendini düşünerek mânevî hazzını tat-mîn, vecd ve heyecân-ı dînîsini tenmiye için hacca gitmeye şerî mesâğ yoktur. Zira her memlekette mutlaka tetavvu' haccı için sarfedilecek parayı verecek birçok muhtaçlar vardır ki bunları yalnız zekât, fitra, sa-daka ve ihsan vergileri karşılamaz. Tetavvu' haccı yalnız kendini düşü-nenler içindir. Bu ise Hakkın rızâsına muhâlif olduğundan hiçbir sevaba nail olamaz.

Yani şu esas göz önünde bulundurulmak bir zarûret-i diniyyedir ki Edirne'de tetavvu' haccına niyet eden bir mü'mine bilfarz Kars'ta bir adamın açlıktan hâl-i ihtizarda olduğu haber verilir ve buna rağmen se-fere çıkarsa, bu yolculuktan hiçbir sevap kazanamayacağı gibi, rûz-i mah-şerde de mes'uliyetten kurtulamaz. Ona yani hac seferine mukâbil, Kars'ta başka yardıma muhtaç vatandaş var mıdır diye öğrenmek üzere Kars yolculuğuna giderse, ömrü boyunca yapacağı nafile haclardan kaza-nacağı sevabın on mislini bir seferde kazanır ve mes'uliyetten kurtulur. Çünkü tetavvu' haccı nafile, yardımlaşma ise vâcibdir.

Fakat, bazı zevât-ı mutebere ve fâzılanın şahsen gördükleri lüzum üzerine yapmış oldukları seyyahat vardır ki bunların hac mevsimine te-sadüfü yukarıda söylediğimiz hükmü değiştirmez.

Hacca âid yanlış tatbîk edilen amel-i sâlihlerden biri de bedel olarak gönderilen kimselerdir. Hacca bedel göndermek isteyenler, İndallah salih bir amele kavuşabilmek için şartını hâiz fakat hacca hiç gitmemiş kim-seleri tercih etmeleri lâzımdır. Herkesçe tanınan ve menâsik-i hacca vâ-kıf sülehâyı önde bulundurmamak makbul bir amel değildir. Hiç gitmeyenler arasından aynı şartları hâiz kimseleri araştırıp, onları göndermek Hakkın rızâsına daha uygun bir amel-i sâlihtir. Maksat o mahşer-i îmânın zev-kindenden mümkün oldukça her mü'mini nasîbedâr edebilmektir. İşte bu en küçük bir ihsan mahiyetinde de olsa başkasını düşünmek, ictimâî prensi-binin düsturlarından biridir.

ZEKÂT: İmandaki kemâlin üssü'l esâsıdır. Zekât ancak cemiyetin sıhhat, saadet ve refahı içindir. Hemen bütün kötülüklerin önüne namaz ve zekâtla geçilir. Bu keyfiyet Kur'ân-ı Kerîmdeki farızayı birçok yerde birarada zikretmesinden de daha iyi anlaşılır.

İbâdetlerin en efdali olan zekât müessesesi ehemmiyetle ve etraflıca üzerinde durulmaya değer bir farızadır ki bu farzın edâsında dâimâ ruh-satlara kaçılmış, elzem, ercah ve efdal olan cihetler mühmel bırakılmıştır.

Konumuz amel-i sâlih olduğuna göre bu mühim farızanın edâsında da başkalarına en yararlı azîmet hükümlerini öne almak, zekât vermeye ehil olanı aramak kadar taht-ı vücubtedir. Bir kere zekâta nisab tahakkuk ettikten sonra bir ruhsat-ı şer'iyyeden ibaret olan havelân-ı havli yani üzerinden bir sene geçmeyi beklemek, bir amel-i sâlih olamaz. Çünkü bir sene geçmesi, şart-ı vücub değildir. Bugün komşusu sıkıntı içinde bulunan adam, zekâtını bir sene bekletirse, ne o zekâtın sevabına nail olur, ne de hesâb-ı ikabdan kurtulur. Farzı iskât edip etmediğini ise yine Allah bilir.

Zekâtın ne üzerinden verileceği Kur'ân-ı Kerîmde sarahaten beyan buyurulmuştur. **(Ya Muhammed, sana ne miktar vereceklerini sorarlar. Sen onlara zaruriyyât-ı Şer'iyyelerinin fazlasını vereceklerini söyle).** Meâlen arzettiğim bu Âyet-i Kerîme, zekât hükmünün temelini teşkil eder. Mes'ele zarûriyyât-ı Şer'iyyeyi herkesin iyi bilmesidir. Meselâ bir adam şahsına âid hususî otomobilinin, bilfarz ellibin lira değerindeki pul koleksiyonunun ve yüzbin lira değerindeki ipekli duvar halısının, kadının malı olmadığı halde ticaret için toplayıp kasasında sakladığı kadın huliyyâtının piyasadaki oğünkü değeri üzerinden zekât vermesi kat'i bir zarurettir. Hasılı zaruriyyât-ı şer'iyye dışında kalan ve dâima nakde tahvilî mümkün olan her türlü malın, o seneki değeri üzerinden zekâtını veren müslüman, en büyük bir amel-i sâlih işlemiş olur. Zekât umûmî olarak cemiyetin hakkıdır. Yani kul hakkıdır. Verilmezse hastalıklar gibi hertürlü para kayıpları gibi birkaç misli elden üzüntü ile çıkar. Ancak beşerî gaflet bunun farkında olamaz.

Din nasihatten yani başkasını mânen faydalandırmaktan; din, muâmeleden yani halkla yapılan muâmelatta doğruyu ve hakkı gözetmekten ibaret olduğu, Peygamber Efendimizin beyânât-ı aliyeleri cümlesinden olduğu gibi «**Kendisi için istediği bir şeyi, başkası için istemiyenin imanında kemâl olamayacağı yani Hakkın emirlerine lâıykıyla iman etmiş olmayacağını**» hadîs-i risâletpenâhîsi de gösterir ki din, cemiyet içindir.

Bütün dînî düsturlar; ahkâm-ı umûmiye, Kur'ân-ı Kerîmdeki bütün birr ve ihsân âyetleri hep cemiyet içindir.

Kur'ân-ı Kerîm 88 yerde amel-i sâlihi zikreder. Hernekadar fûrkân-ı mübinde nekadar evâmir ve nekadar nevâhî varsa, işlenmesi ve sakınılması amel-i sâlihin lâfzan şümûlüne girerse de asıl amel-i sâlih başkasına hayırlı iş demektir ki insan onu yapmakla kendisi de me'cûr olur. Kişi tatbikatta hayat boyunca birçok hâdiselerle karşılaşır. Bu arada yapacağı en hayırlı işi bulabilmek bir amel-i sâlihtir, hattâ onu düşünmek bile.

Meselâ vehleten aklın bulacağı bir amel-i sâlihi ele alalım. Mübarek günlerde su sebil etmek bir amel-i sâlihtir. Fakat bu sebil, ocak ayında, zemherîrde bir amel-i sâlih değildir. Ağustos sıcağında, halk buram buram terlerken soğuk su ikram etmek, elbette tam yerinde bir amel-i sâ-

lihtir. Söz verdiği birisine saatinde yetişmek için tesbih duâsını yolda yapmak lâzım geldiğini, hattâ son sünnetleri icâbında işi tesviyeden sonra edâ edeceğini, cenaze beklerken ihlâsın Âyet-i Kürsînin okunmayacağını duânın yapılmıyacağını, cenazenin ta'ciline dâ' olan emr-i nebevînin biran evvel yerine getirileceğini ve bu emrin, en ânetin tesliminden defne kadar devam ettiğini, tesbihinin, duânın ve bütün niyazların cenâze namazının içinde bulunduğunu hatırlatmak ve icra etmek de amel-i sâlihtir.

Mehâric-i hurûfu ayıramayan, tecvit bilmeyen kimsenin Kur'ân-ı Kerîm okuması nasıl bir amel-i sâlih değilse, ilmihâlipi bilmeyen bir mü'minin sevâb olsun diye Kur'ân-ı Kerîm okuması da bir amel-i sâlih değildir. Evlâdına dinini, dünyasını öğretmiyen kimsenin, sevap kazanmak gayesiyle yaptığı nafil ibadetler, evrâd ve ezkâr hiçbir zaman sâlih amelden addedilmez. Bir ferdin şahsan bilgi bakımından başkasına faydalı olması, yani kendi öğrenip amel etmesi ve başkasına öğretmesi başta gelen â'mâl-i sâlihadandır. Çünkü ilim tahsili ferâizin ön safhında yer almıştır. İlim meclislerine müdâvemet, kendi kendine Kur'ân okumaktan, nafil namaz kılmaktan, nafil oruç tutmaktan, nafil hacca gitmekten evlâdır. Fert de, cemiyet de dünya ve âhîret ilimlerini bilmek ve amel etmekle necat bulur. Amel etmek üzere tahsil edilen ilmin, ibadetlerin en üstünü, en faziletlisi, nezd-i hakda en makbûl olanıdır. Buna inanmak ve inandırmak herkesin boynuna borçtur.

Takvâ; her işte Hakkın rızasını aramaktır ve bunu yapana müttekî denir. Hakkın rızası ise halkın rızasıdır. Halkı memnun etmek, Hakkın hoşnûdisini ve en büyük sevabı istilzâm eder. Bu da nâsın hukukuna âzamî itina ile mümkündür. Ferdin mânevî kazancı ancak bu sayede temin edilir. Cemiyet ise her türlü âfetlerden ancak bu sâyedé kurtulabilir. Cenâb-ı Hakkın Kur'ân-ı Kerîminde (**Sizden yalnız zulmedenlere münhasır kalmıyan felâketten korkunuz**) meâlindeki inzârı, insanı düşündürmek için kâfidir. İşte bu âfet başkasının hakkı çiğnenirken lâkayd kalmanın cezâsıdır. En büyük cihâd, en makbul amel-i sâlih merhum Mehmed Âkif'in dediği gibi :

**Zulmü alkışlayamam, zalimi asla sevemem,
Gelenin keyfi için geçmişe kalkıp sövemem.**

beytinin medlûlünden yani ictimâî adâleti te'mîn için zulme haykırmaktan ibarettir.